

Ivan Urbančič (1930–2016)

Ivanu Urbančiču, mislec, učitelju misli ter premišljevalcu evropskosti in slovenskosti, se ob slovesu lahko posvetimo le tako, da naslovimo celoto njegovega miselnega poskusa, ki je do skrajnosti zaostрил vprašanje izročila in sporočilnosti filozofije, kakorkoli smo jo že pripravljeni sprejeti in dojeti. Predvsem pa je ključno, da se nas ta po zametku daljna misel zadevno dotakne, saj sicer ostanemo brez stika z bistveno opredelitvijo tistega, kar jo določilno žene v njeni osnovni namenjenosti ter kot tako presega vidnost posameznika in ugled osebe, čeprav edino v svojem *tu*, v lastni tu-bitu, najde svoj pristni vzvod in povod.

Takoj ko spomnimo na to, se nam odvrti zgodovinski čas in njegovo obzorje, da privrejo slike in pomeni. Pomislimo na Urbančičevo rano mladost, ko se je njegova družina morala zaradi fašističnega preganjanja odseliti iz rodne Robiča na Kobariškem v Makedonijo, od tam pa, spet zavoljo nacionalističnih pritiskov, v Črešnjevce pri Slovenski Bistrici. Čudno in po svoje srečno naključje je nanese, da se je tam spoprijateljil z Jožetom Pučnikom, ki ga je napeljal k študiju filozofije, »naprtil« pa mu je tudi premislek slovenstva, kar se je pokazalo posebej odločilno v času demokratizacije in osamosvojitve Slovenije.

Vendar bi bilo nezadostno navajati filozofski in slovenski premislek kot temeljni prizadevanji Ivan Urbančiča, če hkrati opozorimo, da ga je v izhodišču opredelila prizadetost od krize evropske človeškosti. Marx, Nietzsche, Dilthey, Husserl in Heidegger, katerim je Urbančič posvetil številne prevode in obsežne študijske komentarje, so mu iz različnih smeri nakazali pot miselnega soočenja z razsežjem evropskega nihilizma, z epohalnim dogajanjem Zahoda, v katerem »z bitjo ni nič«, spričo česar se množijo vsakovrstne moralne aparature in krepijo »aparatchiki«. Tako se je Urbančič že v študijskih letih spoprijel z moralo komunistične oblasti, pri čemer je marksizem, sledeč tudi svojemu zagrebškemu doktorskemu mentorju in prijatelju Vanji Sutliću, obravnaval kot relevantno filozofijo krize.

Delo *Leninova »filozofija« ali o imperializmu* (1971) je zaradi suma idejne amorarnosti zapečatilo njegovo univerzitetno kariero. Sistematičen študij fenomenologije in hermenevtike na Dunaju, v Beogradu in predvsem v Kölnu je še poslabšal akademski položaj. In vendar mu je prav umeščenost v slovensko bivanje, ki jo med drugim nakazujejo obravnave Franceta Vebra, Janka Pajka in drugih slovenskih filozofov, ponudila ključno intelektualno spodbudo, tako da dela na Inštitutu za filozofijo in sociologijo le ni sprejemal zgolj kot izolacijo in prisilo; tja je med drugim povabil tudi Slavoj Žižka.

Z revijama *Perspektive* in *Problemi* pa knjižno zbirko *Znamenja* v šestdesetih letih prejšnjega stoletja se je odprlo intelektualno in ustvarjalno polje, ki je obetalo neko prostost duha. V takem, vsaj nekakšnem, zavetju svobode je Urbančič z Dušanom Pirjevcem, Tinetom in Spomenko Hribar, Nikom Grafenauerjem, Tarasom Kermaunerjem in drugimi začrtal ključni vidik drugačne, potradicijske izkušnje slovenstva v dobi krize smisla humanosti, ki je dosegla svoj potrditveni trenutek z ustanovitvijo *Nove revije* leta 1982.

300

Temu je pri Urbančiču predhodilo »obdobje preizkušnje«, ki ga je po eni strani zaznamovala »ločitev duhov« v krogu revije *Problemi*, po drugi strani pa intenzivno filozofsko delovanje v jugoslovanskem in širšem mednarodnem prostoru. Dragoceno spričevalo tega obdobja je spominski zbornik za Dušana Pirjevca (1982), ki sta ga uredila s prijateljem, beograjskim filozofom Mihailom Đurićem.

Z ustanovitvijo *Nove revije* se je element Urbančičevega filozofskega mišljenja opazno preobrazil v moment politične dejavnosti. S tem ne mislimo le njegovega prispevka v 57. številki *Nove revije* ter sodelovanja pri oblikovanju majniške deklaracije ter ustanovitvi *Slovenske demokratične zveze* in kasneje *Zbora za republiko*, pač pa – o čemer strnjeno priča tudi njegova zadnja knjiga *Razmišljanja v preddverju filozofije* (2014) – še mnoge druge vidike družbenega delovanja, ki pa žal ni bilo ustrezno institucionalno priznано. Vseskozi mu je stala ob strani žena Marinka.

Ko je leta 1990 postal prvi predsednik *Fenomenološkega društva v Ljubljani*, je tudi mlajša filozofska generacija naposled imela priložnost spoznati njegovo fenomenološko doslednost pri speljevanju misli in hermenevitično pripravljenost za razgovor, zavoljo katere je bil visoko spoštovan tudi v mednarodnem filozofskem krogu. V tem času je začel tudi zaključno gradnjo svoje bitnozgodovinske misli, ki nam je prepuščena v nadaljnji premislek v nizu knjižnih objav: *Zaratustrovo izročilo I in II* (1994, 1996), *Moč in oblast* (2000), *Nevarnost biti* (2004), *Zgodovina nihilizma* (2011) in *O krizi* (2012).

Vztrajno miselno iskanje je navdalo Urbančiča s prav posebno filozofsko samoto, ki ni bila toliko izzvana z neodzivnostjo okolice, kolikor je bil vanjo pozvan iz zatišja tistega, kar je in nam vlada kot zgodovinski svet. Ta samota je, če uporabimo Kocbekovo in Urbančičevo besedo, *darežljiva* v odločni izbiri, tihi zbranosti, skrbnem branju in preprosti ubranosti. Kot ta zbor smiselno povzame tisto, kar pravi *logos* in je prevzela staroslovenska beseda za besedo *slovo*. Zato je tudi poslovilna beseda Ivanu Urbančiču lahko samo slavilna, to pomeni hvaležna za podarek bistvenega.

301

(Celotna bibliografija del Iva Urbančiča je podana v njegovi knjigi *Razmišljanja v predavstvu filozofije*, Slovenska matica, Ljubljana 2014, str. 147–160).

Dean Komel
